

„inkohereus” vagy „nincs jól megírva”, hanem ki kell derítenünk, hogy ennek mi az oka, és segítséget kell nyújtanunk ahhoz, hogy hogyan lehet az ilyet elkerülni” (p. 43). Igaza van akkor is, amikor mintegy mellékesen megjegyzi: „a nyelvtanárnak célszerű tudatosan tanítania az adott nyelvre, kultúrára, műfajra és [...] olvasóközönségre jellemző sajátosságokat, mert a tanulók csak ezek ismeretében válhatnak igazán sikeres íróvá” (p. 114).

Ám lássuk be, a nyelvpedagógiai szükség-szerűségek és lehetőségek feltérképezése nem Károly Krisztina dolga; ő nyelvészként empirikus kutatásokra és a belőlük leszűrhető eredmények bemutatására vállalkozott. A nyelvpedagógiai kutatókra vár tehát a feladat, hogy Károlyéhoz hasonló tudásanyag és meggyőző erő birtokában szűrjék le ebből a kötetből mindazt, ami alkalomadtán az osztályteremben is hasznosítható.

Medgyes Péter

IRODALOM

- Brown, G. – G. Yule (1983): *Discourse analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Grabe, W. – R. B. Kaplan (1996): *Theory and practice of writing*. London: Longman.
- Hasan, R. (1984): Coherence and cohesive harmony. In: Flood, J. (szerk.): *Understanding reading comprehension*. Delaware: International Reading Association, pp. 181–219.
- Hoey, M. (1991): *Patterns of lexis in text*. Oxford: Oxford University Press.
- Kintsch, W. – T. van Dijk (1987): Toward a model of text comprehension and production. *Psychological Review* 85, pp. 363–394.
- Lautamatti, L. (1987): Observations on the development of the topic of simplified discourse. In: U. Connor – R. B. Kaplan (szerk.): *Writing across languages: Analysis of L2 text*. Amsterdam: Addison Wesley Publishing Company, pp. 57–72.
- (1990): Coherence in spoken and written discourse. In: Connor, U. – A. M. Johns (szerk.): *Coherence in writing: Research and pedagogical perspectives*. Alexandria, Virginia: TESOL, pp. 29–42.

Huszár Ágnes

A nő terei

Budapest: L'Harmattan Kiadó – Könyvpont Kiadó, 2011. 215 p.

Huszár Ágnes könyve zömében már másutt megjelent tanulmányokat fog össze egy csokorba. A tanulmányok az ún. gender-elemzések sorába illeszkednek.

A feminizmus, illetve a genderrel (nemmel) kapcsolatos tanulmányok gazdag történelmi előzmények után – párhuzamosan az aktív politikai feminizmussal – a korai 1960-as, 1970-es években alakultak ki, s elemzéseikkel különböző társadalmi változásokat céloztak a jog, gazdaság, politika és kultúra területén. A „radikális feminizmus” a 60-as években abból indult ki, hogy a férfi felsőbbrendűség és a női alávetettség az ős-modellje mindenfajta elnyomásnak, s hogy ha ezt megszüntetjük, az alapja lesz minden elnyomás megszüntetésének.

A feminizmus második hulláma többet akart, mint egyenlő jogokat: a női tér vagy világ saját értékeit kívánta kulturális-ideológiai forrásnak felhasználni, feminista megközelítést (episztemológiát) alakított ki, s ebből kiindulva állította, hogy létezik egy női nézőpont, amely másképp fogja fel a világot, s másképp reagál rá. Míg a 60-as évek megközelítéseiben sok volt a marxizmus, a 70-es és 80-as években a nézőpont különböző posztmodern filozófiák irányába tolódik. Ebben az időben zárkózik fel a gender-tanulmányok közé a szexuális orientációk vizsgálata, melynek egyik ágát LGBT (lesbian-gay-bisexual-transgender) tanulmányoknak nevezik. Ezeknek a megközelítéseknek és ezek XXI. századi folytatásainak képviselői küzdöttek a monolitikus szemléleti tendenciák egyeduralma ellen. Tették ezt a legkülönbözőbb témák taglalásakor: mikor faji kérdéssel, társadalmi osztályokkal, etnikumokkal, szexualitással foglalkoztak. A világ különböző országaiban a feminizmus, a gender- és LGBT-tanulmányok határozott politikai célokat tűztek a különböző korszakokban maguk

elé: ki akarták venni a maguk részét a törvényhozásból, megváltoztatva vagy megváltoztatni akarva meglévő törvényeket egyebek között munkavállalásról, abortuszról, pornográfiról, embercsempészséről, szexuális rabszolgaságról, a házasságkötés résztvevőinek neméről és minden olyan témáról, melynek a férfi és női szemlélet közötti különbséghez, illetve egyenjogúsághoz köze van.

Huszár Ágnes tanulmányai – amennyire meg tudom ítélni – nem illeszkednek egy meghatározott feminista iskola szemléletmódjába, inkább különböző célokra íródott, de a feminizmust és a gender szempontjait egyaránt érvényesítő megközelítések.

Az első tanulmány-csoport három olyan író munkáját elemzi, akinek a hősei átlépték a nemek közötti határokat. A szakirodalomban sokszor elemzett Virginia Woolf természetesen az első közülük, akinek a hőse a határátlépést teljességként éli át. Orlando ennek a tapasztalatnak az irodalmi mintapéldaja. Christa Wolf az átlépést mint lehetetlent tapasztalja, de Huszár Ágnes ennek metaforikus értelmet tulajdonít, mely virtuálisan a keletnémet politikai szférába helyezi át a nemek közötti mozgás lehetetlenségét. Grippiusz orosz költőnő pedig igazán a két nem határán éri jól magát. Mivel Grippiusz munkái kevésbé ismertek, Huszár Ágnes elemzése is sokkal újszerűbb; több benne a vizsgált gender-aspektus érdekes nyelvészeti megfeleltetése. Idézetek szolgálnak a határátlépés élményének az elemzésére-bemutatására – ez az egyik módszer, mely újra és újra visszatér a kötet egyes tanulmányaiban.

A második rész tanulmánya három leszbikus regényt elemez, mégpedig egy, a tanulmányíró által a „coming out” (kilépni) szóval felidézett metafora tükrében.

A szerző ebben a könyvben nem elemzi a *coming out* metafora történetét és eredetét. Bár csak az 1960-as évektől kezdték ebben az értelemben használni, az USA-ban ez a metafora annyira elterjedt a feltételezettől eltérő szexuális orientáció publikussá tétele értel-

mében, hogy nemcsak a mindennapokban használják, hanem még a washingtoni Kongresszusi Könyvtár USA-szerte használt szenterd tárgyszavai (subject headings) közé is bekerült, egy sokszor megvitatott zárt szókincs részeként, mint ami pontosan leírja a tárgyalt emberi történést. A kifejezés persze rövidítése egy rendkívül gyakran használt, még képletesebb metaforának, a *coming out of the closet* [előjönni a szekrényből] kifejezésnek, amely valószínűleg eredetében egy régi, az 1800-as évek legelejéről származó angol szólást, a *skeleton in the closet* [szó szerint: csontváz a szekrényben] visszhangoz. Ez utóbbi olyan kényes titok leírására szolgál, melyet nem tanácsos nyilvánosságra hozni, mert az illető kárára válhat. Spekulációk vannak a szólás eredetéről, de nyelvi emlék nincs, hogy ti. arra az időre menne vissza, amikor tilos volt testrészeket használni orvostudományi oktatási célokra, s ezért a csontvázat rejtve tartották. Az viszont bizonyos, hogy a szólás elterjedéséhez leginkább William Makepeace Thackeray járult hozzá, aki a *The Newcomes* című regényében a XVII. fejezet címének ezt adta: *Barnes' Skeleton Closet* (szó szerint: „Barnes csontváz szekrénye”, talán „Barnes szennyeládájá”-nak lehetne magyarra fordítani). A szólásnak a *skeleton in the closet* az amerikai formája, a brit angolban inkább *skeleton in the cupboard*-ot mondanak. Viszont itt véget ér az analógia, mert nincs olyan brit szólás, hogy „coming out of the cupboard”, mely azt jelentené, hogy valaki nyilvánosságra hozza szexuális orientációját. Kapcsolatban van viszont a *coming out* kifejezés egy olyan, a régi arisztokrácia életmódjához kapcsolódó esemény nyelvi leírásával is, melyet magyarul leghűbben talán „elsőbálozás”-nak nevezhetnénk. A felső osztályokhoz tartozó hölgy *is coming out*, vagyis akkor *jön elő* vagy *jelenik meg*, amikor először vesz részt egy, az eseményhez illő elegáns partyn, összejövetelen, illetve bálon. Ez az az alkalom, amikor a hölgy „publikussá” válik, és a fiatal emberek kezdenek mint lehetséges partnert észrevenni őt.

A régebbi angol nyelvhasználatban egy elegáns francia szó jelölte a fiatal lányt ebben a helyzetben: *débutante*. A mai, megváltozott használatban társadalmilag ennek megfelelője az, hogy a kijöveteltől kezdve a környezetnek lehet vagy egyenesen illendő az illető szexuális orientációjáról tudni, azt a kommunikációban és magatartásban evidensnek lehet venni.

A második részben elemzett regények hősei *kilépnek* az egyik nem teréből, hogy átlépjenek a másikba, vagy a senki földjén, a két nem közötti határon legyenek. Huszár Ágnes szembesíti a metaforát az elemzett regények – Virginia Woolf *Orlando*, Annemarie Schwarzenbach *Eine Frau zu sehen*, Gordon Agáta *Kecskerúzs* – cselekményével. Az elemzések érdekesek, szépen állítják szembe a három regény különböző megoldását, és sokféle folytathatók lennének. Analízis nélkül hagyja a szerző az említett *garçonne* megnevezést – Victor Margueritte *La Garçonne* könyvcíméből eredően, mely ugyanolyan oxymoront tartalmaz, mint az elemzett *Peter, a young English girl* [Péter, az ifjú angol lány] kifejezés. Jelentése ('fiú') és a hozzáillesztett *-ne* végződés révén grammatikai neme fura módon nőneműre vált. Kézenfekvő lett volna ugyancsak az említett és hosszabban elemzett magatartásminták közé bevenni a francia George Sand-t is, aki az egyik legjelentősebb archetípusa volt nagy viharokat keltő viselkedésével a nemek közötti oszcillálással összekötött harcos feminista attitűdnek: férfiruhákban járt, maximális személyi szabadságot követelt magának, egyedül tartotta fenn családját írói jövedelméből, elvált a férjétől, nyíltan élt együtt több férfi szeretőjével, nagyon nyilvános leszbikus kapcsolatot tartott fenn egy híres színésznővel, Marie Dorvallal, miközben önmagát meghazudtolva utálta a feminista elveket, elvetette a válást, és nem volt hajlandó – mivel nő volt – közhivatalt vállalni. Az ő alakjának az elemzése hiányzik, különösen Grippiuszé mögött, akit a szerző egy helyen úgy is említ, hogy sokszor hasonlították George Sand-hoz.

A könyv legsikerültebb és leggazdagabb írásai az orosz irodalom és politika jelentős nőalakjairól készültek. Némelyikük – mint a Kollontájáról és az Inessza Armandról szóló írások – ugyan nélkülözik a modernebb gender-analízis szempontrendszerét és terminológiáját, de érzékeny és sokrétű elemzéseket tartalmaznak. Talán az összehasonlító vizsgálat még szélesebb kontextusba helyezhette volna a vizsgált személyek attitűdjét és filozófiáját – voltak-e hasonló nők és mit vallottak ugyanebben az időben másutt és más környezetben? – de a tanulmányok így is jól megállnak és érdekesek.

A „Férfítér – női tér: valóság – álom” című tanulmányban végigvonul a kisregény, a forgatókönyv és a film összehasonlítása. Huszár Ágnes említi, hogy kevés változtatást tett a rendező a forgatókönyv és a film között, ezeknek különleges jelentőséget tulajdonít, de nem mondja meg, hogy miért elemzi csak ezeket a különbségeket, s nem a Schnitzler-kisregényben, illetve a filmben meglévő tartalmat. A változtatások, úgy tűnik, csak részben kapcsolódnak a címben megjelölt témához. Például a színhely átvitele New Yorkba nem látszik jelentősnek ebből a szempontból.

Nagyon érdekes és egy sor más tanulmánnyal ellentétben valóban nyelvi jelenségekre – metaforákra, metonimiákra – koncentrálna „A női test mint projekciós felület a politikai térben”, a „Mit keres egy ilyen aranyos ifjú hölgy a politikában” és a „Nyelvbe kódolt szexizmus” című írás – szembesítve az olvasót az egyes kulturákban elképzelhetetlen, durván szexista formulákkal a sajtóban, médiában és közéletben. Az a tény, hogy a szexista metaforizálás és különösen a durva szexista kifejezésmód következmények nélkül marad, jól mutatja, hogy a magyarországi feminizmusnak és gender-tanulmányoknak mint aktivista mozgalomnak sok adósságot kell még törleszteniük, amíg a politikai nyelvi elfogadhatóságnak (*political correctness*) a feminista eredményekben élenjáró országokban általános sztenderdjeit eléri.

A katonanőkről írott tanulmány inkább egy intézmény számára hivatalos nyelven írott jelentés jegyeit viseli, mint tudományos elemzését, holott a téma igencsak érdekes, és jól összekapcsolható lehetett volna a kötet más, feminista szempontú írásainak tematikájával. Ennek a tanulmánynak a nyelvezete is nehézkes, a szerző többször beleesik saját csapdájába férfivilágként hivatkozva a hadseregbe. Tehát megfogalmazásaiban és szemléletvilágában is aláveti magát a férfiszempontú elemzésnek – s ezzel a feminizmus előtti keretekbe helyezi a téma taglalását. A világ tele van érdekes példákkal, melyeket egy tudományos elemzésben ki lehetett volna aknázni: a máig gyengéd nőnek felfogott Jeanne d'Arctól kezdve a női hadügyminiszterek soráig, valamint a hadseregbeli melegek (*gays in the military*) különlegesen aktuális témájáig. A lelkészekről írott tanulmány már abból a szempontból is jobb, hogy a katolikus egyház elemzése révén egy kissé kitekint a magyar glóbuszról.

A kötet a magyar könyvkiadásban gyakori, másutt már közölt, összegyűjtött tanulmányok műfajába tartozik. Kicsit szigorúbb válogatás és az időnként szó szerinti ismétlések elkerülése sokat javíthatott volna a munkán. A téma tudományos szakirodalma végtelen és kimeríthetetlen; a Wikipédia-hivatkozások nagyon könnyen helyettesíthetőek lettek volna autentikus forrásokkal.

Az illusztrációk gyönyörűek, megérdemelték volna legalább egy elemző tanulmányt.

Radics Katalin

Куралева, Ирена Робертовна –
Горбенко, Виктория Димитриевна –
Доценко, Мария Юрьевна –
Репаша, Дьердьна

Русский рок и русская грамматика.

Учебное пособие по русскому языку для студентов базового уровня и выше

[Kuraljova, Irena Robertovna –
Gorbenko, Viktorija Dimitrijeva –
Docenko, Marija Jurjevna – Répási,
Györgyné

Orosz rockzene és orosz nyelvtan.

Orosz tankönyv BA szlavisztika szakos hallgatóknak]

Nyíregyháza: Bessenyei György
Könyvkiadó, 2010. 113 p.

Az alábbiakban bemutatott tankönyv szerzői közül hárman a Szentpétervári Műszaki Egyetem kandidátusai, Répási Györgyné professzor asszony pedig a Nyíregyházi Főiskola nagy tapasztalattal rendelkező oktatója. A Bologna-rendszerű képzés nehézségeit ismerve a szerzők arra vállalkoztak, hogy a szlavisztika (orosz) alapszakos hallgatókat, valamint más orosz nyelv iránt érdeklődőket a megszokott tananyagoktól teljesen eltérő, a fiatalok életének és kultúrájának meghatározó részét képező rockzene 16 dalának (orosz) szövegét alapul véve ismertessék meg az orosz nyelvvel és a különféle nyelvtani problémákkal. Az újszerű megközelítés lényege, hogy a szerzők a fiatalokhoz oly közel álló, a mindenkori hangulatukat és érzéseiket kifejező dalszövegek révén az orosz beszélt nyelvhez (esetenként a szlenghez is) nagyon közeli nyelvvel ismertetik meg a nyelv tanulására vállalkozókat. Céljük, hogy az orosz rockzenével ismerkedve a magyar hallgatók könnyebben beilleszkedjenek az orosz ifjúsági közegbe, továbbá hogy a felsőoktatási programokat kiegészítve aktualizálják a nyelvtani anyagot, az orosz rockzenei szövegek segítségével grammatikai jártasságokat és készségeket alakítsanak ki